

Devrime Doğru İlk Adım

*Mustafa Kemal Paşa'nın Halkçılık Programı
(13 Eylül 1920)*

Serdar Şahinkaya

Telgrafhane Yayınları
Genel Yayın: 121

Devrime Doğru İlk Adım
Serdar Şahinkaya

1. Baskı: Mayıs 2022
ISBN: 978-625-7926-32-4

Yayın Yönetmeni
Taylan Özbay

Editör
Aydan Burcu Özdem

Düzeltili
Şafak Yüca

Tasarım-Dizgi
Mehmet Coşkun

Yayın Hakları © Telgrafhane Yayınları, 2022
Sertifika No: 48157

Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen ya da tamamen alıntı yapılamaz,
kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Baskı-Cilt
Bizim Büro Matbaa Dağıtım Bas. Yay. San. Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 42488

Telgrafhane Yayınları Basım Dağıtım Ltd. Şti.
Adakale Sk. No: 16/9 Kızılay Çankaya/ANKARA
Tel: 0(312) 433 03 58
www.telgrafhane.com.tr/bilgi@telgrafhane.com.tr

Serdar Şahinkaya

DEVRİME DOĞRU
İLK ADIM

Mustafa Kemal Paşa'nın Halkçılık Programı

(13 Eylül 1920)

Serdar Şahinkaya

1958 İzmir/Eşrefpaşa doğumlu. İlk ve orta tahsilini doğduğu kentte yaptı.

1983-84'te Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümünü bitirdi.

Yüksek lisans çalışmalarını Gazi Üniversitesinde tamamladı: 1988'de "Kadrocularda Toplumsal Olaylara Bakış-Devletçilik ve Planlama İlişkisi" başlıklı tezi ile yüksek lisans, 1998'de "Sanayileşme Süreçleri ve Kalkınma Yatırım Bankaları: Teorik Bir Çerçeve ve Türkiye Örneği" başlıklı tezi ile doktora derecelerini aldı.

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde yarı zamanlı olarak dersler verdi, seminerler yönetti (1993-2017 Şubat).

Türkiye Kalkınma Bankası'ndaki 34 yıllık hizmet süresini çeşitli görevler sonunda Kıdemli İktisatçı Uzman olarak tamamladı ve 16 Nisan 2019 tarihinde emekli oldu.

Bülent Ecevit başkanlığındaki 57. Hükümet döneminde (1998-2003) Türkiye Cumhuriyeti Hisselerini temsilen KKTC Kalkınma Bankası Yönetim Kurulu Üyesi, 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer döneminde de (2003 Mart-2007 Mayıs) TC. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Ekonomi ve Uluslararası İlişkiler Çalışma Grubu Üyesi görevlerini sürdürdü.

Serdar Şahinkaya, Mülkiyeliler Birliği, Türk Sosyal Bilimler Derneği, Türkiye Ekonomi Kurumu, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Dayanışma Meclisi Sanayi-Kalkınma Komisyonu üyesi olup, SoL Portal yazarı ve 21. Yüzyıl İçin Planlama Grubu'nun koordinatörüdür.

Dr. Şahinkaya'nın 5'i uluslararası, 25'i ulusal olmak üzere 30 kongre bildirisi, 9 kitabı, 18 kitapta bölüm, 101 makale ve 81 kitap değerlendirme yazısı bulunmaktadır.

İçindekiler

Önsöz	11
Giriş	13
1920'de Osmanlı ya da Osmanlı'nın Son Yüzyılı	
Üzerine Kısa Bir Not	18
Mondros Mütarekesi, 30 Ekim 1918.....	19
Ve Bu Arada Kuvayı Milliye ve Yerel Kongreler	25
Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), 1920	31
Halkçılık ve Kritik Kırk Dört Güne Dair Bir Sinopsis	35
Halkçılık Programı ve Halkçılık Beyannamesi: Yakın Plan	48
Bitirirken	60
EKLER	64
Osmanlı İmparatorluğu ve Sevr Anlaşması (Harita)	65
Halkçılık Programı Osmanlıca Orijinal Metin.....	66
Daktilo Transkript Metin.....	68
Halkçılık Programı (Düzeltilmiş Transkript Metin).....	76
Kaynakça	84

*Biricik torunum **Ata**'ya...*

Önsöz

Bizim yüreğimiz, 1897'de Mülkiye'ye gönderilen Abdülhamit'in şekerlerini yerlerde ezerek kabardı.

Sonra, Resneli Niyazi'nin gezdiği dağlarda hürriyete sevdalandı.

Sonra, dedi ki; Kahrolsun istibdat, yaşasın hürriyet...

Sonra o hürriyetin rüzgârı ile Bandırma'nın güvertesinde bir çift mavi göz ve bir çatal yürek ile buluştu.

Sonra şahin olup Anadolu'ya uçtu: Havza, Amasya, Erzurum, Sivas hattından.

Sonra bir kış ayazında bozkırın Ankara'sında Seymenlerle kucaklaştı sevdamız.

Artık ustalaştı kanatları.

Sonra 1920'nin baharında o balkonda kurucu iradeye dönüştü.

Sonra Bakü'de diğer mazlum milletlerle Doğu Halkları Kurultayı'nda buluştu.

Sonra da, Kuzey komşudan esen kızıl Bolşevik rüzgârlar süvarilerimize güç verdi.

Ve Haymana, Afyon tarihiyle İzmir'in derin lacivertinde fırtına kanatlı martılarla kucaklaştı.

Bizim sevdamız, kurtuluşla coştı, kuruluşla derinleşti ve 1923 Cumhuriyeti ile taçlandı...

Hâlâ, itici gücü 1789'un aydınlanması ve 1917'nin emek kardeşliği olan Bandırma'nın güvertesinde yüzümüzü yalayan rüzgâr, kırışmış saçlarımızı ve sakallarımızı okşamakta...

Ve hâlâ, 23 Nisan 1920'de o balkondaki kurucu irade, bizlerin yüreğinde, aklında...

O kurucu irade, milli mücadelenin programını yazdı.

Adını da *Halkçılık Programı* koydu...

Ve bugün yine haykırmaktayız ve haykıracağız:

Kahrolsun İstibdat, Yaşasın Hürriyet!

Serdar Şahinkaya

23 Nisan 2022, Bahçelievler

Ankara

Giriş

Takvimler XX. yüzyılın başlarına işaret etmektedir.

Ateşle barutun dans ettiği Milli Mücadele yılları, bu coğrafyada yönetim yapısının, anayasal düzenin köklerinden sarsıldığı ve yeni bir devlet ve yönetim ve de yeni bir anayasal sistemin tohumlarının atıldığı yıllardır aynı zamanda.

Bu satırların kaleme alındığı 2022 yılı bahar aylarında takvimler her ne kadar XXI. yüzyılda olduğumuza işaret ediyorsa da Türkiye'nin ve özellikle Meclis düzlemindeki günümüz siyaset topluluğunun içinde bulunulan yüzyıla girememiş olduğu gerçeğinin altı da kalın çizgilerle çizilmelidir. Ayrıca 1923 Cumhuriyeti ve kazanımlarına âdeta sırtını dönmüş olan kurucu iradenin partisi, Cumhuriyeti numaralandırma gayretlerini sanki bağrılarında taşıyorlarmış gibi, "Cumhuriyetin İkinci Yüzyılı" sloganına sarılmış görünmektedir.¹

Efendim bu çalışma, 1923 Cumhuriyet Devrimini oluşturan süreci yani Yoksulların Zaferini² de kapsayan zorlu mücadelelerin sosyal yönünü belirleyen, farklı bir ifade ile Milli Mücadele'nin siyasi programı ve Devrimin anayasası olan "*Halkçılık Programı*"nı hatırlatan bir makalem ile başladı.

Sayın Ahmet Necdet Sezer'in Cumhurbaşkanlığı döneminin 2003-2007 yıllarında TC. Cumhurbaşkanlığı Ekonomi ve Uluslararası İlişkiler Çalışma Grubu üyeliği görevinde bulunmuştum.

1 Neredeyse yüz yıllık 1923 Cumhuriyet'ine kısa bir göz atma, hatırlama için; Serdar Şahinkaya, "*İktisadi Açıldan Bir Sinopsis Denemesi; 19 Mayıs 1919'dan 17 Haziran 1938'e*", 2021. <https://haber.sol.org.tr/yazar/iktisadi-acidan-bir-sinopsis-denemesi-19-mayis-1919dan-17-haziran-1938e-319429>. Erişim tarihi: 29 Kasım 2021.

2 Alptekin Müderrisoğlu, *Yoksulların Zaferi: Fotoğraflarla Kurtuluş Savaşının Maddi ve Mali Kaynakları*, Denizbank Yayınları, İstanbul, 2007.

O dönemin Çankaya Köşkü'nde bulunan Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi'nden Halkçılık Programı'nın Osmanlıca orijinal metni ile daktilo edilmiş transkripsiyon metinlerinden birer kopya edinmiştim. 2019 yılında *Memleket, Siyaset Yönetim dergisi* Halkçılık temalı özel sayısı için makale çağrısını yayınladınca Doç. Dr. Ozan Zengin ve Doç. Dr. Deniz Yıldırım ile görüşerek bu metinleri kısa bir giriş notu yazdıktan sonra dergiye gönderdim ve yayımlandı.³

Metni dergiye gönderirken, transkripsiyon biçiminde içime sinmeyen hususları gidermek ve metinden emin olmak için ODTÜ Tarih Bölümü Öğretim Elemanı Canan Halaçoğlu hocadan yardım istedim, destek aldım.⁴ Canan Hocam, kendisine gönderdiğim metinde on üç adet düzeltmede bulundu. Kendisine bir kere de buradan teşekkür ederim.

Makale dergide yayımlandıktan sonra ilgili çevrelerde oldukça dikkat çekti, takdir topladı. Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Burak Çelik, "*Serdar Hocam, bu belgenin orijinalini ilk defa yayınlayarak çok isabetli bir iş yaptınız, yıllardır süren 'böyle bir program yoktur'*" türünden tartışmalara da son vermiş oldunuz" dedi. Bazı hocalarım ve dostlarım da bu makalenin daha çok okunmasını temin ve teşvik etmek için çalışmanın genişletilerek kitaplaştırılmasının isabetli olacağına işaret ettiler.

Telgrafhane Yayın Yönetmeni Taylan Özbay dostuma konuyu açtım. Kendisi de kitap projesine sıcak bakacağını ifade edince birdenbire bütün yük üstümde kaldı.

Özellikle Halkçılık Programı'na kadar gelinen sürece dair gelişmeleri, farklı bir ifade ile Osmanlı'nın son yılları, Milli Mücadele hazırlıkları, Yerel Kongreler ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin oluşumu ve ilk yılına dair ciddi bir literatür taraması yapıp,

3 Serdar Şahinkaya, "*Mustafa Kemâl Paşa'nın Halkçılık Programı, 13 Eylül 1920*", *Memleket, Siyaset, Yönetim (MSY)*, Ankara, Aralık 2019, C. 14, S.32, s.183-194.

4 Bu desteği kadim dostum ODTÜ Tarih bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Recep Boztemur sağladı. Kendisine teşekkür ediyorum.

5 *Bu konuda yani Halkçılık Programı diye bir program tüm araştırmalara rağmen bulunamamıştır; belki de yıllar sonra Atatürk, Nutuk'a bahsederken program kelimesini kullanmıştır* türünden tartışmalar ve tipik yorumlar için iki temel kaynak; İsmail, Arar, *Atatürk'ün Halkçılık Programı ve Halkçılık İlkesinin Tarihiçesi*, İstanbul, Eylül 1963. Zafer Toprak, "*Halk Fırkası'nın Kuruluş Evresi: Halkçılık Programı ve 1923 Nizamnamesi*", *Toplumsal Tarih dergisi*, İstanbul, Eylül 2011, S.213, s.20-29.